

теорій прагнуть до пояснення самореалізації або подібного поняття такого ж рівня, наприклад, самоактуалізація в теорії А. Маслоу, ідентичність в теорії Е. Еріксона, стратегія життя у вітчизняній психологічній теорії (К. Абульханова-Славська) та ін.

Наталія Григор'єва

Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса

ШИРОТА ТА ГЛИБИНА ПОНЯТТЯ УНІКАЛЬНА ЛЮДИНА

Феномен людини сприймається й описується як одна із загадок світобудови. Говорять про унікальність людини, причому унікальність цього феномену здається тим більшою, чим більше ми намагаємося зрозуміти його. А що при цьому мають на увазі під «унікальністю»? Зазвичай як синонім слова використовують «неповторність». Але ж, строго кажучи, неповторювана будь-яка одинична річ, всяка аристотелівська «перша суть» – пригадаємо історію того, як Лейбніц примушував одну свою ученицю шукати в саду однакові листочки. Оскільки поняття унікального застосовується в історико-культурному контексті, а сам термін знаходить ціннісне забарвлення, частенько передбачається, що всяке розуміння реалізується через ціннісну установку [1]. Тоді «одиничне» і «унікальне» розрізняються саме за даною ознакою. Проте в інших випадках жодної аксіологічної установки не мають на увазі. Говорять, наприклад, про унікальність виникнення життя на Землі або про унікальність Великого вибуху. Тут варто звернути увагу на те, що «одного і того ж коня, в один і той же момент однаково не сприймають торговець кінями, ветеринар, художник або байдужа людина. В кожного в свідомості певні властивості – в кожного інші – вибиваються серед інших, таких, що залишаються в тіні. Завжди здійснюється несвідомий вибір деяких головних властивостей, які, узяті разом, замінюють ціле» [2, с.71]. Інакше кажучи, кінь для кожного з цих людей унікальний – він сприймається як набір деяких властивостей, відповідних певному концепту. Але це майже один до одного відповідає визначенню «системи» по А.І. Уйому. [4, С. 83]. Це наводить на думку, що поняття одиничного – незалежно від того, чи розглядається воно як перша або як друга суть – передбачає ділення понять за об'ємом, а поняття унікального вимагає попереднього системного представлення об'єкту у вигляді системи. Дійсно, в [3, с.170] розглядається як атрибутивний

загальносистемний параметр, що характеризує річ в цілому або певні її аспекти (концепт, структуру, субстракт) з позиції неповторності. Унікальність – є властивість систем в їх відношенні до інших систем.

Існують види унікальності – помітні по концепту, структурі і субстрату. Так, визначення людини, пов'язане з релігійною ідеєю, згідно з яким людина є образ і подібність Божий, а тому є творцем, вказує на концептуальну унікальність. Визначення древніх греків про те, що людина — це людина розумна, наділена божественним початком, розумом, якого вся природа позбавлена, є приклад вказівки на субстратну унікальність, як і визначення Гегеля, згідно з яким людина – це «смавець з м'якою мочкою вуха». А визначення, згідно з якими людина є тварина, що робить знаряддя праці або є сукупність суспільних стосунків, – говорять про реляційно-структурну унікальність. Системні дослідження толерантні, індиферентні до вирішення змістовних (онтологічних, як і аксіологічних та ін.) проблем [5, С. 111], проте дають можливість оцінити само розуміння людини з точки зору його широти і глибини. Зокрема, визначення Гегеля бере лише біологічну відмітну ознаку, а визначення Аристотеля охоплює безліч і інших аспектів. Що до глибини розуміння, то воно могло б бути отримане, якби по кожному з цих аспектів були б отримані абстрактно-теоретичні визначення.

1. Голошубова А.А. *Некоторые аспекты анализа понятия уникальности // Труды Одесского политехнического университета. – Одесса. – 1996. – Вып. 2. – С. 61—62.*
2. Твардовский К. *Образы и понятия (Львов, 1898) / Пер. с пол. Домбровского Б.Т. // Воображение как познавательная способность: Сборник науч. ст./ Отв. ред. – Катречко С.Л. – М.: Центр гуманитарных исследований. — 2001. С. 64—80.*
3. Уёмов А.И. *Системный подход и общая теория систем.— М.: Мысль. – 1978. — 272 с.*
4. Уёмов А., Сараева И., Цофнас А. *Общая теория систем для гуманитариев. / Под общ. ред. Уёмова А. И. — Варшава, Universitas Rediviva. – 2001. – 276 с.*
5. Цофнас А.Ю. *Теория систем и теория познания. – Одесса: АстроПринт, 1999. – 308 с.*